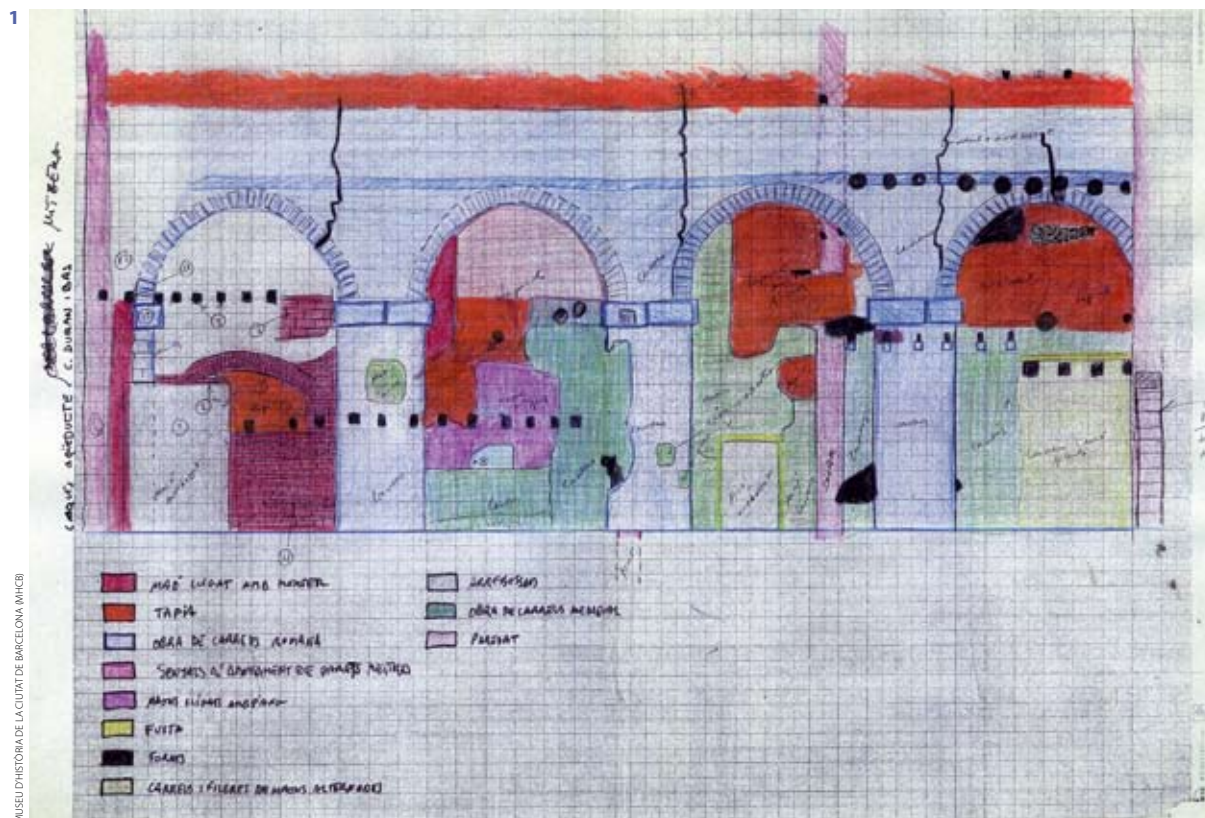
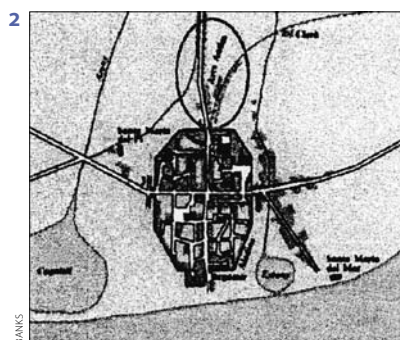

En construcció

L'aqüeducte romà de Ripoll 25, Barcelona

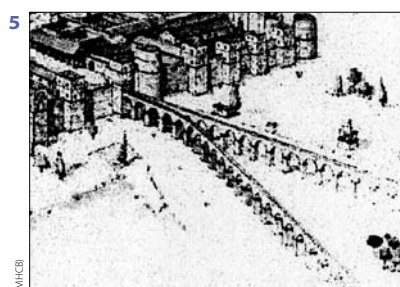
1 Alçat de la zona inferior de la mitgera amb indicació dels diversos elements constructius.
Elevation of lower area of dividing wall with indication of different construction features.
Alzado de la zona inferior de la medianera con indicación de los distintos elementos constructivos.

2 Restitució hipotètica de Barcelona l'any 1000.
Hypothetical reconstruction of Barcelona in the year 1000.
Restitución hipotética de Barcelona en el año 1000.

3 Arribada dels dos aqüeductes a la ciutat de Barcino.
Arrival of the two aqueducts at the city of Barcino.
Llegada de los dos acueductos a la ciudad de Barcino.

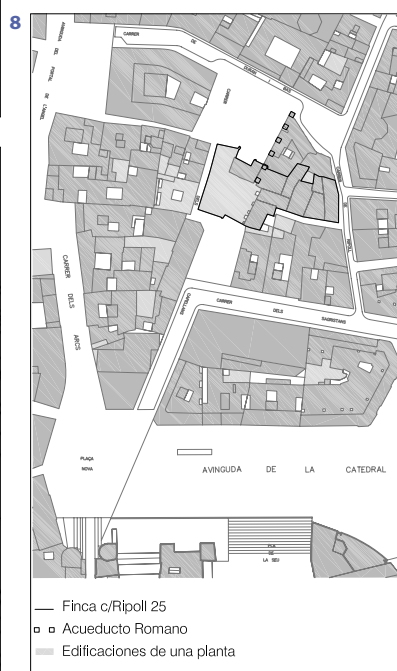
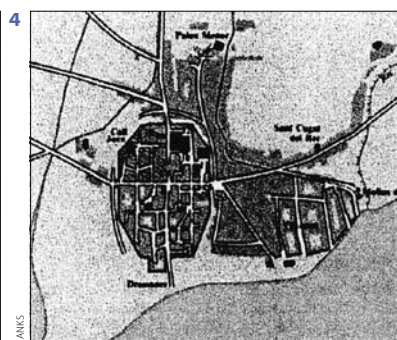
4 Restitució hipotètica de la Barcelona del segle XI.
Hypothetical reconstruction of Barcelona in the 11th century.
Restitución hipotética de la Barcelona del siglo XI.

5 Restitució hipotètica de la ciutat romana amb els seus aqüeductes.
Hypothetical reconstruction of the Roman city with its aqueducts.
Restitución hipotética de la ciudad romana con sus acueductos.

6 Maqueta hipotètica de la Barcelona gòtica amb indicació de la finca objecte d'estudi.
Hypothetical maquette of gothic Barcelona with indication of the property under study.
Maqueta hipotética de la Barcelona gòtica con indicación de la finca objeto de estudio.

ESTERROVIRA

En construcció

L'any 1989, l'enderrocament d'uns edificis situats al carrer de Duran i Bas va permetre trobar un tram de cinc arcs de l'aqüeducte romà de Barcelona, que havia estat utilitzat durant segles com a paret mitgera.

La troballa, totalment casual, va deixar al descobert per primer cop a Barcelona la secció completa d'un aqüeducte romà, el traçat hipotètic del qual travessa unes construccions i un jardí elevat que pertanyen a la finca del carrer de Ripoll 25, que actualment es pretenen integrar a una proposta conjunta de totes dues places (Duran i Bas, Capellans).

L'estudi historicoarquitectònic encarregat per Foment de Ciutat Vella i dut a terme per l'empresa Veclus, dirigida pels historiadors Reinald González i Francesc Caballé, ha permès de reconstruir la història d'aquest complex edifici, en el qual, a més de l'aqüeducte romà, s'hi han trobat arcs de pedra medievals, finestres gòtiques i part d'una llotja tardomedieval o renaixentista. Tots aquests elements, juntament amb el jardí romàntic, testimonien la complexa evolució de la finca des del segle XIII fins a la seva configuració actual.

El proveïment d'aigües en època romana tenia lloc mitjançant dos aqüeductes que convergien cap a la Porta Decumana, situada a l'actual plaça Nova. El primer conduïa les aigües des de Collserola, mentre que el segon, objecte d'aquest article, fou construït al segle I per canalitzar les aigües d'una bassa alimentada pel riu Besòs.

Tots dos aqüeductes van funcionar com a tals fins al segle IX, quan va començar la construcció d'un burg extramurs les cases del qual, tal com havia succeït amb la muralla, van aprofitar l'estructura de l'aqüeducte.

L'urbanisme a la zona va créixer des del segle X fins al XIV, quan la Vilanova dels Arcs era un

Under construction

In 1989, the demolition of some buildings along Duran i Bas led to the discovery of five arches from the Roman aqueduct of Barcelona, which had been used for centuries as a dividing wall.

This discovery, quite by chance, left uncovered for the first time in Barcelona the complete section of a Roman aqueduct, whose hypothetical layout crosses some constructions and a raised garden belonging to Ripoll 25, which is currently intended to be incorporated into a joint proposal for the two squares (Duran i Bas and Capellans).

The historical and architectural study commissioned by Foment de Ciutat Vella and carried out by the company Veclus, directed by historians Reinald González and Francesc Caballé, has allowed the reconstruction of the history of this complex building in which, in addition to the Roman aqueduct, finds have included mediaeval stone arches, gothic windows and part of a late mediaeval or Renaissance gallery that, together with the Romantic garden, attest to the complex evolution of the property from the 13th century up to its current configuration.

Water supply during the Roman era was carried out via two aqueducts that converged towards the Porta Decumana, situated in today's Plaça Nova. The first channelled the waters from Collserola, whilst the second, the subject of this article, was built in the 1st century to channel the waters from a reservoir fed by the river Besòs.

Both aqueducts functioned as such until the 9th century, when the construction of a village outside the city wall began, and its houses, as happened with the wall, made use of the aqueduct's structure.

9

Mitgera, part de la finca afectada i mur del jardí elevat. Dividing wall, part of the affected property and wall of raised garden. Medianera, parte de la finca afectada y muro del jardín elevado.

En 1989, el derribo de unos edificios situados en la calle Duran i Bas permitió descubrir un tramo de cinco arca-das del acueducto romano de Barcelona, que había sido utilizado durante siglos como pared medianera.

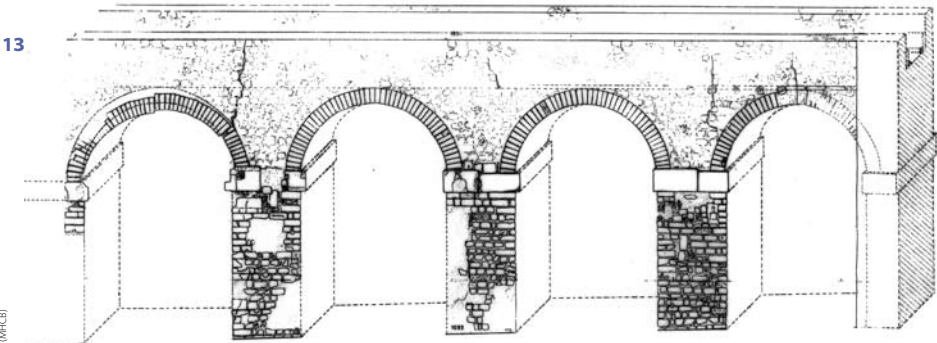
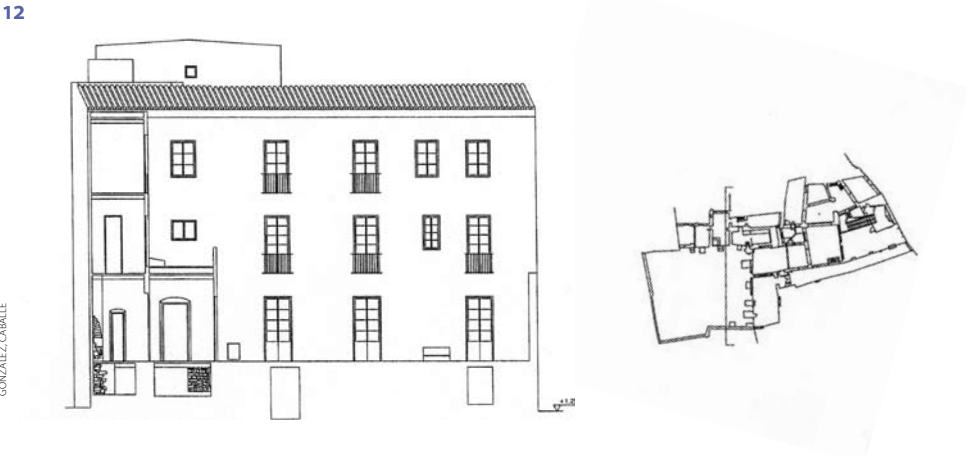
El hallazgo, del todo casual, dejó al descubierto por primera vez en Barcelona la sección completa de un acueducto romano, cuyo trazado hipotético atraviesa unas construcciones y un jardín elevado pertenecientes a la finca de la calle Ripoll 25, que actualmente pretenden integrarse a una propuesta conjunta de las dos plazas (Duran i Bas y Capellans).

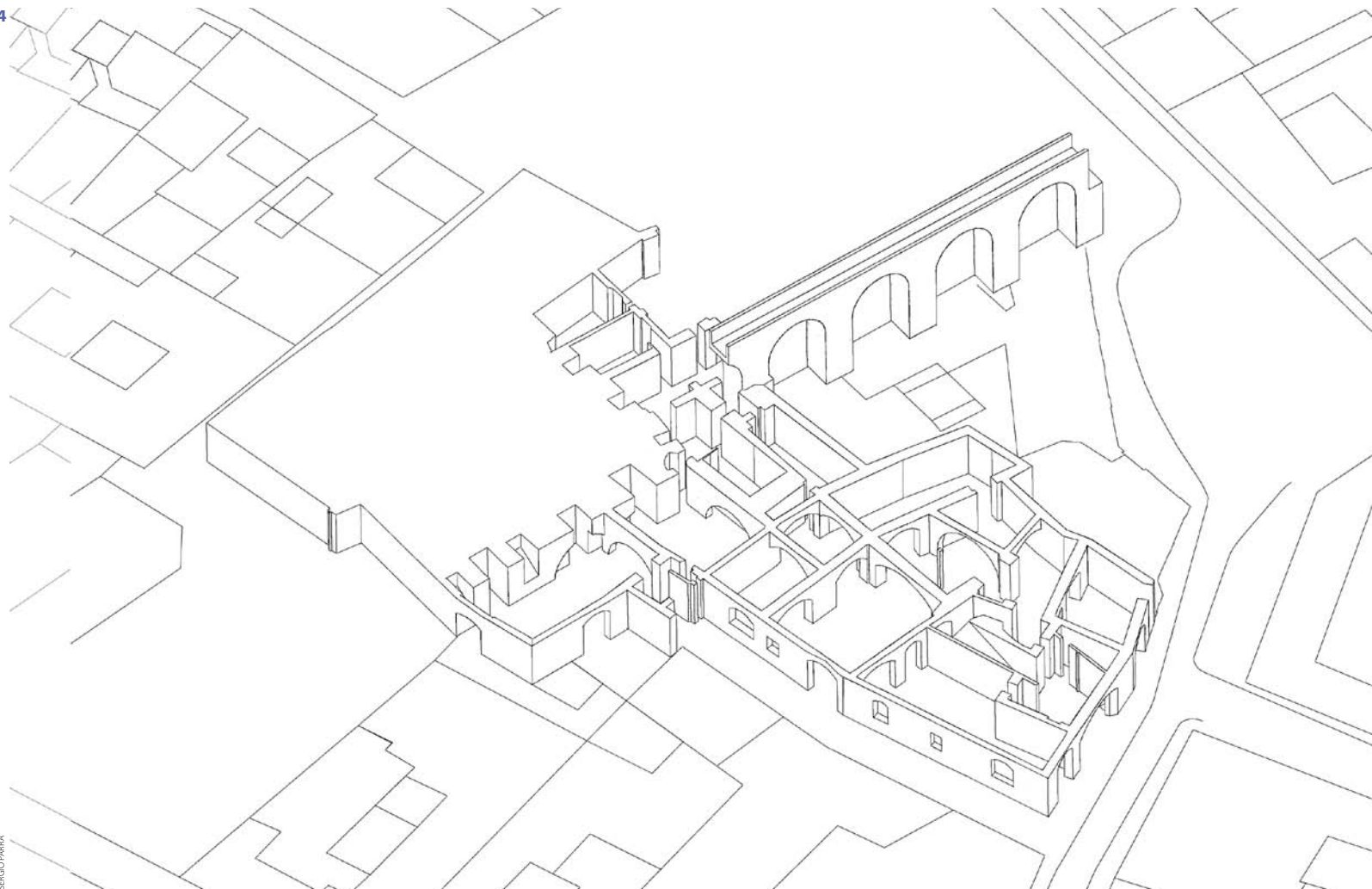
El estudio histórico-arquitectónico encargado por Foment de Ciutat Vella y realizado por la empresa Veclus, dirigida por los historiadores Reinald González y Francesc Caballé, ha permitido reconstruir la historia de este complejo edificio, en el que, además del acueducto romano, se han encontrado arcos de piedra medievals, ventanas góticas y parte de una galería tardomedieval o renacentista, elementos que, junto al jardín romántico, atestiguan la compleja evolución de la finca desde el siglo XIII hasta su configuración actual.

El abastecimiento de aguas en época romana se efectuaba mediante dos acueductos que convergían hacia la Porta Decumana, situada en la actual Plaça Nova. El primero conducía las aguas desde Collserola, mientras que el segundo, objeto del presente artículo, fue construido en el siglo I para canalizar las aguas de una balsa alimentada por el río Besòs.

Ambos acueductos funcionaron como tales hasta el siglo IX, cuando se inició la construcción de un burgo extramuros cuyas casas, tal como había sucedido con la muralla, aprovecharon la estructura del acueducto.

El urbanismo en la zona creció desde el siglo X hasta el XIV, cuando la Vilanova dels Arcs era un burgo desarrollado con una actividad económica vinculada preferentemente al mercado, centro económico situado en la Plaça Nova.

SERGIO PARRA

burg desenvolupat amb una activitat econòmica vinculada preferentment al mercat, centre econòmic situat a la plaça Nova.

Des de la segona meitat del segle XVIII, l'increment demogràfic genera un creixement urbà en alçària consistent en l'elevació de pisos, l'avançament de façanes, edificacions en profunditat, etc.; tot plegat degrada les bones condicions urbanístiques de la ciutat medieval (1).

La finca del carrer de Ripoll 25, que en l'època medieval fou la seu de l'antiga Universitat de Barcelona, a partir del 1700 és l'objecte d'una reconstrucció generalitzada per adaptar-se a la nova tipologia d'edificis amb escala de veïns. El creixement en alçària de l'edifici, que afecta principalment els alçats i la distribució, aprofita i manté molts elements estructurals i arquitectònics d'època romana, medieval i renaixentista.

El teixit urbà comprès entre els carrers de Ripoll i Capellans, poc afectat per la transformació urbanística de la via Laietana, es conserva, doncs, pràcticament inalterat des de l'època medieval fins avui.

L'estudi historicoarquitectònic treu les conclusions següents:

L'actual finca de Ripoll 25 s'ha configurat al llarg de la història a partir de l'agrupació i la disgregació de diferents cases o parts de cases. A grans trets cronològics, les principals notícies històriques i les restes arquitectòniques descobertes en alçat permeten establir els següents episodis historicoconstructius:

Aqüeducte romà: s'han descobert dos pilars i la secció completa d'un d'ells, amb el canal que conduïa l'aigua. Resta pendent el que pugui aparèixer en els treballs d'excavació arqueològica que s'estan duent a terme a la zona del pati de la finca.

Urban development in the area grew from the 10th to the 14th century, when Vilanova dels Arcs was a developed village with economic activity preferentially linked to the market, a trading centre located in the Plaça Nova.

From the second half of the 18th century, the demographic increase generated an urban growth in height consisting of the elevation of storeys, the moving forwards of façades, buildings in depth, etc., processes which degraded the good urban development conditions of the mediaeval city (1).

The property on Calle Ripoll 25, which in mediaeval times was the headquarters of the old University of Barcelona, was subjected after 1700 to a generalised reconstruction to adapt it to the new typology of buildings with a communal staircase; the growth of the building in height, which mainly affected the elevations and the distribution, took advantage of and maintained numerous structural and architectural features from the Roman, mediaeval and Renaissance eras.

The urban fabric in the section between Ripoll and Capellans, little affected by the urban transformation of Vía Layetana, has been preserved practically unchanged from mediaeval times to the present day.

The historical and architectural study reached the following conclusions:

The current property at Ripoll 25 has been configured over history based on the grouping and desegregation of different houses or parts of houses. Broadly speaking, in chronological terms, the main historical news and the architectural remains discovered in elevation allow the following historical-construction episodes to be established:

Roman aqueduct: two pillars have been discovered with the complete section of one

10
Edifici del carrer Ripoll 25, axonòmetria.
Building on Ripoll 25, axonometric view.
Edificio de la calle Ripoll 25, axonométrica.

11
Façana al jardí.
Façade overlooking garden.
Fachada al jardín.

12
Secció longitudinal del jardí (2).
Lengthwise section of the garden (2).
Sección longitudinal del jardín (2).

13
Alçat de l'aqüeducte de la plaça de Duran i Bas.
Elevation of the aqueduct at the square on Duran i Bas.
Alzado del acueducto de la plaza Duran i Bas.

14
Edifici del carrer Ripoll 25, planta baixa, escala 1:200.
Building on Ripoll 25, ground floor, scale 1:200.
Edificio de la calle Ripoll 25, planta baja, escala 1:200.

Desde la segunda mitad del siglo XVIII, el incremento demográfico genera un crecimiento urbano en altura consistente en elevación de pisos, avance de fachadas, edificaciones en profundidad, etc., procesos que degradan las buenas condiciones urbanísticas de la ciudad medieval (1).

La finca de la calle Ripoll 25, que en época medieval fue sede de la antigua Universidad de Barcelona, a partir de 1700 es objeto de una reconstrucción generalizada para adaptarse a una nueva tipología de edificios con escalera de vecinos; el crecimiento en altura del edificio, que afecta principalmente a los alzados y a la distribución, aprovecha y mantiene numerosos elementos estructurales y arquitectónicos de época romana, medieval y renacentista.

El tejido urbano comprendido entre las calles Ripoll y Capellans, poco afectado por la transformación urbanística de la vía Layetana, se conserva, pues, prácticamente inalterado desde la época medieval hasta hoy.

El estudio histórico-arquitectónico del grupo Veclus saca las siguientes conclusiones:

La actual finca de Ripoll 25 se ha configurado a lo largo de la historia a partir de la agrupación y disgregación de distintas casas o partes de casas. A grandes rasgos cronológicos, las principales noticias históricas y los restos arquitectónicos descubiertos en alzado permiten establecer los siguientes episodios histórico-constructivos:

Acueducto romano: se han descubierto dos pilares y la sección completa de uno de ellos, con el canal que conducía el agua. Queda pendiente el que pueda aparecer en los trabajos de excavación arqueológica que se están realizando en la zona del patio de la finca.
Època altomedieval: no parecen hallarse en alzado

15

15

Arc del començament del segle XVI, probable element d'un antic pati.
 Arch from early 16th century, probably a feature from an old courtyard..
 Arco de principios del siglo XVI, probable elemento de un antiguo patio.

16

Sala de la planta principal oberta al jardí.
 Lounge on the floor open onto the garden.
 To left, the gothic window.
 Sala de la planta principal abierta al jardín. A la izquierda, la ventana gótica.

16

17

ESTER ROVIRA

18

ESTER ROVIRA

17
Arcs del segle XIII a la sala de la planta baixa enterrada respecte al jardí.
13th century arches in the ground floor hall buried with respect to the garden.
Arcos del siglo XIII en la sala de la planta baja enterrada respecto al jardín.

18
Arc tapiat del segle XIII, antic accés des del carrer sense trànsit.
Bricked up 13th century arch, former access from the traffic-free street.
Arco tapiado del siglo XIII, antiguo acceso desde la calle sin tránsito.

19

ESTER ROVIRA

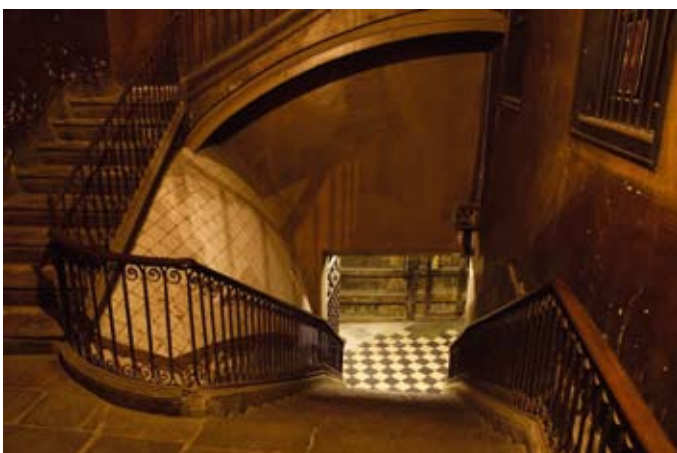
20

ESTER ROVIRA

19
Porta del segle XVI, antic accés que demostra l'antiga continuïtat del carrer sense trànsit.
16th century door, old access as shown in the former continuity of the traffic-free street.
Puerta del siglo XVI, antiguo acceso que demuestra la antigua continuidad de la calle sin tránsito.

21

ESTER ROVIRA

22

ESTER ROVIRA

20
Arc del segle XIII a la planta baixa.
13th century arch on the ground floor.
Arco del siglo XIII en planta baja.

21
Escala de la finca.
Property staircase.
Escalera de la finca.

22
Local obert al carrer sense trànsit.
Premises open to the traffic-free street.
Local abierto a la calle sin tránsito.

23

ESTER ROVIRA

24

ESTER ROVIRA

23
Arc del segle XIII que dona a la plaça de Duran i Bas.
13th-century arch onto the square on Duran i Bas.
Arco del siglo XIII que da a la plaza Duran i Bas.

24
Finestra gòtica de la planta primera, antigament oberta al carrer sense trànsit.
Gothic window on the first floor, previously open to the traffic-free street.
Ventana gótica de la planta primera, antiguamente abierta a la calle sin tránsito.

25

ESTERROVIRA

26

ESTERROVIRA

27

ESTERROVIRA

25

Portal d'accés a
Ripoll 25
Access doorway to
Ripoll 25
Portal de acceso a
Ripoll 25.

26

Arc del començament
del segle XVI, probable
element d'un antic
pati
Arch from early 16th
century, probably a
feature from an old
courtyard.
Arco de principios del
siglo XVI, probable ele-
mento de un antiguo
patio.

27

El jardí i la gruta
romànica
The garden and the
romantic grotto.
El jardín y la gruta
romántica.

Època altomedieval: no semblen trobar-se en alçat restes arquitectòniques del moment de la formació de la Vilanova dels Arcs, quan l'aqüeducte romà va ser integrat com a límit i part de les diferents construccions fetes als segles X, XI i XII, època de l'ocupació constructiva de l'espai de la finca. Les excavacions en curs podrien aportar més informació d'aquesta cronologia.

Segles XIII-XIV: es documenta la presència d'un hostal conegut amb els noms d'Hostal d'en Garcia o Hostal del Lleó. Referma aquest ús l'existència d'un carrer sense trànsit, típic dels hostals barcelonins de l'època. Serien d'aquest període bona part dels arcs i les portes descoberts a la planta baixa, com també la finestra coronella del primer pis.

Segle XV: presència a bona part de la finca de les Escoles Majors de la Ciutat (antiga universitat medieval), que abandonen la finca el 1481 a causa del seu mal estat.

Segle XVI: probable residència dels canonges de la família Sort. Serien d'aquesta època la finestra cinccentista del pis principal i alguns dels arcs de la planta baixa i del principal, que podrien ser part d'un gran pati descobert i d'una llotja renaixentista.

Segle XVII: des del 1636 fins al 1700 es configura una gran propietat amb successives adquisicions de finques veïnes fetes per Joan Sabater a partir de la compra de la casa de la família Sort. En aquesta època es configura el pati del pis principal, on abans hi havia hagut tres cases que donaven al carrer Capellans, ja mig enderrocades a mitjan segle XVII.

Segle XVIII: el 1716 hi ha una part força enderrocada i el 1735 es duu a terme una reconstrucció generalitzada. Al final del segle es fan obres que afecten el nombre i la configuració de les obertures.

Segle XIX: s'hi fan diferents reformes; el 1874 s'alça una tercera planta.

Segle XX: reformes interiors i instal·lació d'una escola de nens.

Com han indicat els historiadors en el treball esmentat, document que ha servit de guia per a aquest article, de moment el treball de camp s'ha limitat a una part de la planta baixa i a la planta principal. Hem d'esperar, doncs, que l'ampliació dels estudis a la resta de la finca tregui a la llum altres aportacions importants al coneixement de l'edifici, del seu teixit urbà i de la història de la ciutat. ♦

Víctor Rahola Aguadé i Stefano Cortellaro
Traduït per Jordi Palou

of them, with the channel that contained the water. Results are still awaited to see what may show up from the archaeological digs that are being carried out in the property's yard.

High Middle Ages: in elevation, architectural remains do not appear to be found from the moment of the formation of Vilanova dels Arcs, when the Roman aqueduct became integrated as a boundary and part of the different constructions built in the 10th, 11th and 12th centuries, the era of construction occupation of the property's space. Digs currently underway may provide more information regarding this chronology.

13th-14th centuries: the presence is documented of a hostelry known by the name Hostal d'en Garcia or Hostal del Lleó. This use confirms the existence of a street without traffic, typical of hostelries in Barcelona around that time. Most of the arches and doors discovered on the ground floor would be from this period, as well as the first-floor mullioned window.

15th century: presence largely of the city's Higher School (old mediaeval university) which left the property in 1481 owing to its poor condition.

16th century: probable residence of the Sort family canons. The window on the mezzanine floor and some of the arches from the ground and mezzanine floors would be from this time and could form part of a large uncovered yard and a large Renaissance-style gallery.

17th century: from 1636 to 1700 a large property is configured with successive acquisitions of neighbouring properties made by Joan Sabater following the purchase of the Sort family home. In this period, the mezzanine floor's courtyard was configured, where previously three homes that looked onto Capellans had stood which were already half-collapsed in the mid 17th century.

18th century: in 1716 quite a large part had already collapsed and in 1735 a generalised reconstruction was carried out. At the end of the century, alterations were carried out that affected the number of openings and their configuration.

19th century: different reforms are carried out and in 1874 a third floor is added.

20th century: interior alterations, installation of a children's school.

As indicated by historians in the aforementioned work, the document that has served as a guide for this article, to date the field work has been limited to a part of the ground floor and to the mezzanine floor. It can be expected, therefore, that the extension of the studies to the rest of the property will throw light on other important contributions to our knowledge of the building, its urban fabric, and the city's history. ♦

Víctor Rahola & Stefano Cortellaro
Translated by Debbie Smirthwaite

restos arquitectónicos del momento de la formación de Vilanova dels Arcs, cuando el acueducto romano quedó integrado como linde y parte de las distintas construcciones realizadas en los siglos X, XI y XII, época de la ocupación constructiva del espacio de la finca. Las excavaciones en curso podrían aportar más información de esta cronología.

Siglos XIII-XIV: se documenta la presencia de un hostal conocido con los nombres de Hostal d'en Garcia u Hostal del Lleó. Confirma dicho uso la existencia de una calle sin tráfico, rasgo típico de los hostales barceloneses de la época. Serían de este periodo la mayoría de los arcos y puertas descubiertos en la planta baja, así como el ajimez del primer piso.

Siglo XV: presencia en gran parte de la finca de las Escuelas Mayores de la ciudad (antigua universidad medieval), que abandonan la finca en 1481 debido al mal estado de la misma.

Siglo XVI: probable residencia de los canónigos de la familia Sort. Serían de esta época la ventana del piso principal y algunos de los arcos de la planta baja y del principal que podrían formar parte de un gran patio descubierto y de una gran galería renacentista.

Siglo XVII: desde 1636 hasta 1700 se configura una gran propiedad con sucesivas adquisiciones de fincas vecinas realizadas por Joan Sabater a partir de la compra de la casa de la familia Sort. En esta época se configura el patio del piso principal, donde antes se habían alzado tres casas que daban a la calle Capellans, ya medio derruidas a mediados del siglo XVII.

Siglo XVIII: en 1716 hay una parte bastante derrumbada y en 1735 se lleva a cabo una reconstrucción generalizada.

A finales de siglo se realizan obras que afectan al número y la configuración de las aberturas.

Siglo XIX: se realizan distintas reformas y en 1874 se levanta un tercer piso.

Siglo XX: reformas interiores, instalación de una escuela de niños.

Como han indicado los historiadores en el citado trabajo, documento que ha servido de guía para el presente artículo, de momento el trabajo de campo se ha limitado a una parte de la planta baja y a la planta principal. Es de esperar, pues, que la ampliación de los estudios al resto de la finca saque a la luz otras importantes aportaciones al conocimiento del edificio, de su tejido urbano y de la historia de la ciudad. ♦

Víctor Rahola y Stefano Cortellaro

Bibliografía:

AA VV (Mònica Blasco, Josep Oriol Granados, Víctor de La Orden, Carme Miró, Josep Lluís Prada, Esperanza Piquer, Ferran Puig, Carolina Rovira), *L'avinguda de la Catedral: de l'ager de la colònia Barcino a la Vilanova dels Arcs*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Regidoria d'Edicions i Publicacions, 1992.

AA VV (Reinald González, Francesc Caballé, Xavier Cazeneuve, Núria Nolasco), "Estudi històric-arquitectònic de la finca núm. 25 del carrer Ripoll de Barcelona".

P. Banks, "L'estructura urbana de Barcelona", *Història de Barcelona*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, 1992, vol. 1.